

The effectiveness of short-term object relations couples therapy on improvement of family functioning of clients filing for divorce

Shaker-Dolagh A. PhD[✉] Afrooz GA. PhD¹, Narimani M. PhD², Emamipoor S. PhD³

[✉] Department of General Psychology, Science and Research Branch, Islamic Azad University Gharbi Azarbaijan, Iran

¹ Department of Exceptional children psychology, Psychology and Education Faculty, Tehran University, Tehran, Iran

² Department of General psychology, Psychology and Education Faculty, Mohaghegh Ardebil University, Ardebil, Iran

³ Department of General psychology, Islamic Azad University Central Tehran Branch, Tehran, Iran

Received: 2014.1.15

Accepted: 2014.5.10

Abstract

Introduction: Family is the principal unit for the satisfaction of different types of physical, emotional, and intellectual needs. Besides, recognition of biological and psychological necessities as well as the means to take in order to satisfy them are of crucial importance. The aim of this study was to investigate the effectiveness of short-term object relations couples therapy of family functioning in clients filing for divorce.

Method: In this study, 40 couples were randomly assigned into 2 control and experimental groups. Then, family assessment device was utilized for data collection. The experimental group received 6 sessions of short-term object relations couples therapy while the control group received no treatment. To analyze the data, analysis of covariance was employed.

Results: Findings indicated that short-term object relations couples therapy had a positive effect on family functioning of clients filing for divorce in subscales of problem solving, communication, roles, emotional companionship, emotional intercourse, behavior control.

Conclusion: As the approach of short-term object relations couples therapy tries to explain present interactions in terms of internalization of the past, it would be useful to make use of it for improvement of the family functioning in clients filing for divorce.

Keywords: Short-Term Object Relations Couples Therapy, Family Functioning, Clients Filing for Divorce

اثربخشی زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر بهبود عملکرد خانواده زوجین متقاضی طلاق

علی شاکر دولقی[✉]، غلامعلی افروز^۱، محمد نریمانی^۲، سوزان امامی پور^۳

[✉] گروه روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات آذربایجان غربی، آذربایجان غربی، ایران

^۱ گروه روانشناسی کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

^۲ گروه روانشناسی عمومی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

^۳ گروه روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۰/۲۵

چکیده

مقدمه: خانواده محل ارضای نیازهای مختلف جسمانی و عقلانی و عاطفی است و داشتن آگاهی از نیازهای زیستی و روانی و شناخت چگونگی ارضای آن‌ها و تجهیز شدن به تکنیک‌ها و شناخت تمایلات زیستی و روانی، ضرورتی انکار ناپذیر می‌باشد که این پژوهش نیز با هدف تعیین اثربخشی آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر عملکرد خانواده زوجین متقاضی طلاق انجام شد.

روش: در این مطالعه، ۴۰ زوج از متقاضیان طلاق انتخاب شده و با استفاده از انتساب تصادفی در دو گروه کنترل (۲۰ زوج) و گروه آزمایش (۲۰ زوج) قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مقیاس ابزار سنجش خانواده استفاده گردید. گروه آزمایش به مدت ۶ جلسه تحت آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت قرار گرفت، اما گروه کنترل هیچ گونه مداخله‌ای دریافت نکرد. برای تحلیل داده‌های پژوهش از روش تحلیل کوواریانس استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج نشان دهنده اثربخشی مثبت آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر عملکرد خانواده و زیر مقیاس‌های حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتار در متقاضیان طلاق بود.

نتیجه‌گیری: از آن جایی که رویکرد روابط موضوعی سعی می‌کند برحسب درون‌سازی‌های گذشته، تعاملات کنونی را تبیین کند این روش زوج درمانی در بهبود عملکرد خانواده متقاضیان طلاق سودمند می‌باشد.

کلید واژه‌ها: زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت، عملکرد خانواده، متقاضیان طلاق

مقدمه

بر هیچکس پوشیده نیست که خانواده مامن آرامش و جایگاه به شکوفا رساندن استعدادهاست. افراد در درون خانواده از هم تاثیر می‌پذیرند و بر هم تاثیر می‌گذارند. مسلماً شکوفایی افراد خانواده، متأثر از عملکرد درونی خانواده است [۱].

عملکرد (کارایی) خانواده در اصل اشاره به ویژگی‌های سیستمی خانواده دارد. به بیان دیگر عملکرد خانواده یعنی توانایی خانواده در هماهنگی یا انطباق با تغییرات ایجاد شده در طول حیات، حل کردن تعارضها، همبستگی میان اعضا و موفقیت در الگوهای انضباطی، رعایت حد و مرز میان افراد و اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد مقدس با هدف حفاظت از کل نظام خانواده می‌باشد [۲]. یکی از عوامل موثر در عملکرد خانواده، سازماندهی است که موجب حفظ سیستم می‌شود. از سوی دیگر اعتقاد بر این است که سازماندهی خانواده با رضایت نقش و اعتبار عملکرد نقش در خانواده مرتبط می‌باشد [۳]. به نظر دیکستین [۴] برای دستیابی به عملکرد مطلوب در سیستم خانواده، باید نقش‌ها، وظایف و تکالیف در بین همه اعضای خانواده به طور نظام‌مند و هماهنگ، سازمان داده شود. همچنین وی معتقد است هماهنگی و توازن، رهبری و رابطه موثر، برای عملکرد بهینه مهم هستند. از سوی دیگر دیپاول [۵] بعضی از ویژگی‌های خانواده دارای عملکرد مطلوب را اینگونه عنوان می‌کند: تعامل ارتباطی باز، کنترل و مهار فشارهای روحی و روانی به طور موثر، همدلی، رهبری، ابراز محبت و علاقه و مسئولیت‌پذیری شخصی.

خانواده محل ارضای نیازهای مختلف جسمانی و عقلانی و عاطفی است و داشتن آگاهی از نیازهای زیستی و روانی و شناخت چگونگی ارضا آن‌ها و تجهیز شدن به تکنیک‌ها و شناخت تمایلات زیستی و روانی ضرورتی انکارناپذیر می‌باشد که در غیر اینصورت موجب بروز مشکلات روانی و ارتباطی در بین اعضای خانواده می‌باشد که در صورت ادامه این وضعیت موجب از هم پاشیدگی خانواده، متارکه و طلاق زن و شوهر می‌شود [۶].

طلاق فرآیندی است که با تجربه‌ی بحران عاطفی هر دو زوج شروع می‌شود و با تلاش برای حل تعارض از طریق ورود به موفقیت جدید با نقش‌ها و سبک زندگی جدید، خاتمه می‌یابد [۷]. طبق آمارهای رسمی در دهه‌های اخیر میزان طلاق در جهان افزایش یافته است و ایران چهارمین کشور جهان از نظر نسبت طلاق به ازدواج معرفی شده است [۸]، به طوری که در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال ۱۳۸۷ از رشدی معادل ۱۳/۸ درصد برخوردار بوده است. در سال ۱۳۸۸ از برای هر ۴ ازدواج در تهران یک طلاق به وقوع پیوسته است [۹] که احتمال می‌رود در طول سال‌های آینده این آمار باز هم رشدی فزاینده داشته باشد و این برای سلامت روان اعضای خانواده و تمام اعضای یک جامعه مناسب نمی‌باشد و باید چاره‌ای اندیشیده شود. برای کاهش طلاق نیز راهکارهای مختلفی وجود دارد که از جمله این راهکارها مشاوره و زوج درمانی پیش از ازدواج و درحین زندگی و قبل از طلاق

می‌باشد و در این راستا رویکردهای مختلف زوج درمانی وجود دارد که یکی از این رویکردها، زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت می‌باشد در این نظریه عقیده بر آن است که تعارض‌های ارتباطی اولیه با موضوع (بیزه)، همراه با خلق حاکم بر این رابطه درونی شده و بعدها در ارتباط با افراد جدید تکرار می‌شوند [۱۰]. همچنین عقیده بر آن است که مشکلات فعلی فرد، انعکاسی از مسائل خانواده اصلی است زیرا هر شخص باورهای ایده‌آل گرایانه‌ای در مورد روابط زناشویی دارد و می‌خواهد نیازهای برآورده نشده‌اش از روابط دوران کودکی و با والدینش را در رابطه زناشویی ارضا کند [۱۱]. در واقع تعارضات حل نشده درون روانی فرد که از خانواده اصلی او مشتق شده در روابط صمیمی بعدی فرد با افرادی مانند همسر، تکرار و برون ریزی می‌شود که منجر به شکل‌گیری الگوهای ارتباطی ناسالم و غیر واقع بینانه‌ای بین زوجین می‌شود [۱۲]. بنابراین زوجین به عنوان عوامل ایجادکننده محیط ناخوشایند درون خانواده و از هم پاشیدگی کانون گرم خانواده و افزایش طلاق در کشور، نیاز به دانستن منشاء نزاع‌ها و درگیری‌های درون خانوادگی و بین‌زوجی دارند تا با یادگیری روش‌ها و فنون متعدد، تغییرات لازم را در نگرش، رفتار و روابط خود با اعضای خانواده ایجاد نمایند و در نتیجه فضایی حاکی از پذیرش در خانه به وجود آورند تا در انجام امور از تمام توانایی‌های خود استفاده نمایند. با توجه به افزایش روز افزون طلاق در کشور و رتبه چهارم در دنیا و رتبه اول در بین کشورهای اسلامی، مداخلات زوج درمانی برای زوجین متقاضی طلاق کاملاً محسوس می‌باشد ولی به دلیل اینکه تاکنون تحقیقی در زمینه زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر بهبود عملکرد خانواده متقاضیان طلاق صورت نگرفته است در این پژوهش، این سوال مطرح است که آیا زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر عملکرد خانواده متقاضیان طلاق اثربخش هست یا خیر؟

روش

پژوهش حاضر، یک طرح شبه آزمایشی از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه آزمایش و کنترل است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه متقاضیان طلاق شهرستان اردبیل تشکیل می‌دهند که در فصل تابستان سال ۱۳۹۲ به دادگستری شهرستان اردبیل جهت تقاضای طلاق مراجعه کرده بودند. از بین این افراد، زوجینی که بصورت داوطلبانه و از طریق فراخوان جهت شرکت در این دوره ثبت نام کرده بودند ۴۰ زوج (گروه آزمایشی و یک گروه کنترل) با توجه به ملاک‌های ورود و خروج به شیوه تصادفی انتخاب و پژوهش روی آن‌ها اجرا شد که در طی مداخلات درمانی دو زوج از ادامه زوج درمانی کناره‌گیری کردند. معیارها و شرایط ورود در این پژوهش عبارت بودند از: زن یا شوهری که دارای تحصیلات حداقل پنجم ابتدایی بود، در دادگاه پرونده طلاق داشتند، در طول مداخلات زوج درمانی در یک محیط زندگی می‌کردند و مایل به همکاری جهت دریافت مداخله زوج درمانی بودند. شرایط و معیار

می‌شود و نمرات بیشتر نشانه عملکرد سالم‌تر است. برای اعتبار ابزار سنجش خانواده ضرایب آلفای کرونباخ بین ۰/۷۴ تا ۰/۹۲ توسط میلر و همکاران گزارش شده است. چن و همکاران، با اجرای آن بر روی نمونه‌ای ۳۱۳ نفره از کودکان بستری در بیمارستان‌های چین، ضرایب آلفای بین ۰/۲۹ تا ۰/۷۴ را بدست آوردند [۱۴]. در پژوهش رضایی به نقل از جاویدی، همین ضرایب آلفای برای کل مقیاس و خرده مقیاس‌های آن به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۶۶، ۰/۶۷، ۰/۶۳، ۰/۴۲، ۰/۶۱، ۰/۳۸، ۰/۷۳ گزارش شده است [۱۵].

برای انجام این تحقیق از طریق فراخوانی در دادگستری شهرستان اردبیل از افراد علاقه‌مند به شرکت در این کارگاه آموزشی-درمانی دعوت به عمل آمد و پس از انتخاب نمونه پژوهش، علاوه بر استفاده از یک پرسش‌نامه محقق ساخته جمعیت شناختی، ابتدا با استفاده از پرسش‌نامه ابزار سنجش خانواده، یک نمره پیش تست از هر دو گروه بدست آورده و برنامه آموزشی زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت که با استفاده از کتاب زوج درمانی روابط موضوعی [۱۶] طراحی شده بود به عنوان متغیر مستقل روی گروه آزمایشی اجرا شد، سپس آزمون پس تست با استفاده از همان پرسشنامه روی هر دو گروه اجرا شد تا اثربخشی این روش بر بهبود عملکرد خانواده آنان مورد سنجش و ارزیابی قرار گیرد.

خروج عبارت بودند از: زن یا شوهری که همسر معنادار یا الکی داشت، زن یا شوهری که بیماری صعب‌العلاج داشت، زن یا شوهری که به دلیل بزهکاری و جرم اقدام به گرفتن طلاق کرده بودند، زنان یا مردانی که مشکل نازایی داشتند و زن یا مردی که در طول مداخلات درمانی مشخص شد که شرایط منطبق با اهداف پژوهش را ندارند.

از پرسشنامه سوالات دموگرافیک (جنس، سن ازدواج، میزان تحصیلات، شغل، طول مدت زندگی مشترک، تعداد فرزندان، نسبت فامیلی، نحوه‌ی انتخاب و آشنایی با همسر، نوع ازدواج از نظر اجباری یا غیر اجباری بودن آن و ویژگی‌های خانوادگی فرد متقاضی طلاق) و ابزار سنجش خانواده به منظور جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد.

ابزار سنجش خانواده (Family Assessment Device): این آزمون ۶۰ سوالی به همت /پشتاین، بالدوین و بیشاب برای سنجش عملکرد خانواده تدوین شده است [۱۳]. این الگو خصوصیات ساختاری، شغلی و تعاملی خانواده را معین می‌سازد. سوالات این پرسش‌نامه در قالب ۷ خرده مقیاس شامل حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتار و عملکرد کلی خانواده نمره‌گذاری می‌شوند بطوری که به هر سوال از ۱ (قویا مخالف) تا ۴ (قویا موافق) نمره داده می‌شود، البته به سواتی که بیانگر عملکرد ناسالم‌اند معکوس نمره داده

جدول ۱. خلاصه شرح جلسات ۶ جلسه‌ای ۶۰-۹۰ دقیقه‌ای رویکرد زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت

جلسه	موضوع	هدف و روش
۱	آمادگی، ارتباط و آشنایی کلی با نظریه روان‌کاوی و نظریه روابط موضوعی اجرای پیش‌آزمون	هدف: برقراری ارتباط و ایجاد آمادگی و اجرای پیش‌آزمون روش: توضیح روش و اهداف جلسات. توضیح نظریه روان‌کاوی و نظریه روابط موضوعی دریافت نمرات پیش‌آزمون زوجین
۲	بررسی نزاع‌ها	هدف: شناسایی نزاع‌ها و درگیری‌های زوجین روش: شناسایی حوادث و اتفاقاتی که منجر به نزاع می‌شود و احساسات هریک از زوجین مورد نزاع و موضع هریک از زوجین در نزاع و ترسیم نقشه ارتباط موضوعی
۳	بررسی مثلث تمرکز	هدف: شناختن مثلث تمرکز و بررسی مثلث تمرکز خویش روش: ترسیم مثلث تمرکز با ذکر مثال، ترسیم ژنوگرامی از خانواده اصلی و مشخص نمودن ویژگی‌های هریک از والدین، مشخص نمودن ویژگی‌هایی که هریک از زوجین از خانواده اصلی به زندگی زناشویی آورده‌اند.
۴	بررسی مثلث تعارض	هدف: شناختن مثلث تعارض و بررسی مثلث تعارض خویش روش: ترسیم مثلث تعارض با ذکر مثال، شناسایی مکانیسم‌های دفاعی و اضطراب و احساسات درونی زوجین، بیان همانندسازی همراه با فرافکنی و مثلث تعارض در یک رابطه زناشویی
۵	تغییر و اصلاح مثلث تعارض	هدف: تغییر و اصلاح مثلث تعارض روش: بررسی مجدد مثلث تعارض، اصلاح مثلث تعارض از طریق کاهش شیوه‌های دفاعی زوجین
۶	بررسی مجدد مثلث تعارض و اجرای پس‌آزمون	هدف: بررسی مجدد مثلث تعارض، اصلاح مثلث تعارض از طریق کاهش شیوه‌های دفاعی زوجین. روش: شناسایی راه‌هایی که زوجین برای کاهش نزاع خود به کار می‌برند، آموزش تکنیک‌هایی در مورد بهبود و تقویت رابطه و کاهش عواملی که منجر به اشکال در ارتباط می‌شود. دریافت نمرات پس‌آزمون از زوجین

یافته‌ها

عملکرد خانواده به همراه زیر مقیاس‌های آن یعنی حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتار در پیش‌آزمون و پس‌آزمون در دو گروه کنترل و آزمایشی ارائه شده است. همان‌گونه که نتایج نشان می‌دهد میانگین متغیر عملکرد خانواده گروه آزمایشی به همراه زیر مقیاس‌های آن در مرحله پس‌آزمون بیش از پیش‌آزمون می‌باشد. با توجه به جدول ۳ تعامل بین گروه و عملکرد خانواده از نظر آماری معنادار نمی‌باشد و این نشان می‌دهد که داده‌ها از فرضیه همگنی شیب‌های رگرسیون پشتیبانی می‌کند و با توجه به این یافته، آزمون تحلیل کوواریانس اجرا شده و در جدول ۳ نشان داده می‌شود.

نتایج تحلیل کوواریانس، جهت بررسی عملکرد خانواده در جدول ۴ آمده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، پس از کنترل اثر پیش‌آزمون، فرضیه اصلی پژوهش یعنی اثربخشی آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر عملکرد خانواده متقاضیان طلاق مورد تأیید قرار گرفت ($F(7,31) = 54/503$ و $P < 0/001$). بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت با ۹۹ درصد اطمینان باعث بهبود عملکرد خانواده متقاضیان طلاق گردیده است.

ابتدا از شاخص‌های آماری (آماره‌های) توصیفی جهت خلاصه کردن اطلاعات پراکنده استفاده شد سپس با توجه به مفروضه‌های تحلیل کوواریانس یعنی توزیع بهنجار جامعه، واریانس‌ها مساوی جامعه، تشکیل شدن متغیر وابسته از داده‌های فاصله‌ای و نمونه‌های تصادفی هرکدام از جامعه‌ها، از تحلیل کوواریانس استفاده شد. از بین ۳۸ زوج شرکت کننده در این پژوهش ۱۸ زوج (۱۸ زن و ۱۸ مرد) در گروه آزمایش و ۲۰ زوج در گروه کنترل (در لیست انتظار) بودند. از بین تمام شرکت کنندگان ۴ زوج زیر بیست سال، ۱۱ زوج بین ۲۰ تا ۲۵ ساله، ۱۵ زوج بین ۲۵ تا ۳۰ ساله، ۵ زوج بین ۳۰ تا ۳۵ و ۳ زوج بالای ۳۵ سال بودند. از لحاظ تحصیلات ۱۲ نفر زیر دیپلم، ۳۵ نفر دیپلم ۱۳ نفر فوق دیپلم و ۱۶ نفر لیسانس و بالاتر بودند. از لحاظ آشنایی ۱۷ زوج از طریق همسایگی، سه زوج از طریق همکار یا همکلاسی بودن ۹ زوج از طریق دوستی و ۹ زوج از طریق دیگر آشنا شده و ازدواج کرده بودند و از لحاظ طول مدت ازدواج ۱۳ زوج از متقاضیان طلاق زیر یک سال، ۹ زوج بین یک تا دو سال، ۶ زوج بین دو تا سه سال، ۵ زوج سه تا چهار سال، ۳ زوج بین چهار تا پنج سال و ۲ زوج بالای پنج سال سابقه ازدواج داشتند. سایر اطلاعات توصیفی در جدول ۲ گزارش شده است. در جدول ۲، مشخصات توصیفی

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون در دو گروه آزمایش و کنترل

متغیر	پیش‌آزمون		پس‌آزمون		گروه
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
عملکرد خانواده	۱۶/۲۸	۱/۲۳	۱۶/۶۳	۱/۹۸	پس‌آزمون
حل مشکل	۷/۸۱	۸/۲۰	۸/۲۰	۱/۰۴	کنترل
ارتباط	۹/۵۰	۱/۳۰	۱۰/۰۳	۱/۶۷	پس‌آزمون
نقش‌ها	۱۲/۱۷	۱/۷۳	۱۲/۴۰	۱/۱۹	کنترل
همراهی عاطفی	۱۰/۸۱	۱/۶۰	۱۰/۸۰	۱/۳۰	پس‌آزمون
آمیزش عاطفی	۱۱/۴۷	۱/۸۶	۱۱/۶۸	۱/۶۴	کنترل
کنترل رفتار	۱۲/۰۱	۱/۷۰	۱۲/۴۵	۱/۷۱	پس‌آزمون

جدول ۳. بررسی همگنی شیب رگرسیون

منبع	مجموع مجزورات	DF	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
گروه	۳۹/۷۰۰	۱	۳۹/۷۰۰	۲/۳۰۶	۰/۱۳۳
عملکرد خانواده	۵۵/۵۳۱	۱	۵۵/۵۳۱	۳/۲۲۵	۰/۰۷۷
گروه * عملکرد خانواده	۲۲/۰۷۳	۱	۲۲/۰۷۳	۱/۲۸۲	۰/۲۶۱
خطا	۱۲۳۹/۵۹۱	۷۲	۱۷/۲۱۷		
کل	۸۱۶۶۵	۷۶			

جدول ۴. نتایج تحلیل کوواریانس جهت بررسی عملکرد خانواده در مرحله پس‌آزمون

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
عملکرد خانواده	پیش‌آزمون	۴۹/۴۲۱	۱	۴۹/۴۲۱	۳/۴۷۲	۰/۰۰۱
	گروه	۷۷۵/۹۱۵	۱	۷۷۵/۹۱۵	۵۴/۵۰۳	۰/۰۰۰۱
	خطا	۱۰۶۷/۷۱۷	۷۳	۱۴/۲۷		
	کل	۹۴۵۱۲	۷۵			

جدول ۵. نتایج تحلیل کوواریانس جهت بررسی ابعاد عملکرد خانواده در مرحله پس ازآزمون

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
حل مشکل	پیش آزمون	۲۱۲/۱۶۳	۱	۲۱۲/۱۶۳	۹۷/۹۱	۰/۰۰۱
	گروه	۴۲۴/۲۷۸	۱	۴۲۴/۲۷۸	۱۹۵/۸۰	۰/۰۰۱
	خطا	۱۵۸/۱۷۶	۷۴	۲/۱۶۷		
	کل	۶۱۰/۱۰۵	۷۶			
ارتباط	پیش آزمون	۲۰۳/۱۳۴	۱	۲۰۳/۱۳۴	۱۰۳/۰۴	۰/۰۰۱
	گروه	۲۵۰/۵۹۲	۱	۲۵۰/۵۹۲	۱۲۷/۱۱	۰/۰۰۱
	خطا	۱۴۳/۹۱۳	۷۴	۱/۹۷۱		
	کل	۳۹۷/۹۳۴	۷۶			
نقش‌ها	پیش آزمون	۴۶۲/۸۶۱	۱	۴۶۲/۸۶۱	۱۴۴/۳۵۱	۰/۰۰۱
	گروه	۴۳۸/۵۶۱	۱	۴۳۸/۵۶۱	۱۳۶/۷۷۳	۰/۰۰۱
	خطا	۲۳۴/۰۷۴	۷۴	۳/۲۰۶		
	کل	۶۸۶/۹۴۷	۷۶			
همراهی عاطفی	پیش آزمون	۲۲۸/۰۲۳	۱	۲۲۸/۰۲۳	۶۶/۵۵۳	۰/۰۰۱
	گروه	۱۶۰/۵۸۵	۱	۱۶۰/۵۸۵	۴۶/۸۷	۰/۰۰۱
	خطا	۲۵۰/۱۰۹	۷۴	۳/۴۲۶		
	کل	۴۱۰/۷۷۶	۷۶			
آمیزش عاطفی	پیش آزمون	۲۷۴/۰۹	۱	۲۷۴/۰۹	۸۵/۸۲۸	۰/۰۰۱
	گروه	۵۵۲/۹۵۲	۱	۵۵۲/۹۵۲	۱۷۳/۱۵	۰/۰۰۱
	خطا	۲۳۳/۱۲۴	۷۴	۳/۱۹۳		
	کل	۷۸۶/۳۵۵	۷۶			
کنترل رفتار	پیش آزمون	۱۸۹/۰۳۲	۱	۱۸۹/۰۳۲	۶۱/۶۴۵	۰/۰۰۱
	گروه	۳۶۹/۸۷۲	۱	۳۶۹/۸۷۲	۱۲۰/۶۱۸	۰/۰۰۱
	خطا	۲۲۳/۸۵۲	۷۴	۳/۰۶۶		
	کل	۵۹۶/۰۳۹	۷۶			

بالسین و کاراهان [۲۱] عقیده دارند که یکی از بهترین راه‌های تقویت رابطه همسران تعلیم مهارت‌های ارتباطی به زوجین است که به آن‌ها کمک می‌کند تا تعارضات زناشویی آتی‌شان را حل و فصل کنند.

در مورد نتایج بدست آمده در زیر مقیاس حل مشکل، می‌توان اینگونه تبیین کرد که هر کدام از صاحب نظران، رویکرد ویژه‌ای به تعارض دارند، هرچند به طور کلی مفاهیم ناسازگاری، عدم توافق، ستیز و تقابل از عوامل اساسی تشکیل دهنده تعارض محسوب می‌شوند. این عدم توافق می‌تواند در زمینه ادراکات، تمایلات، رفتارها، عواطف و نیازها رخ دهد [۵]. در این پژوهش نیز با توجه به اینکه در طول مداخلات درمانی به زوجین آموزش داده شد که حوادث و اتفاقاتی که منجر به نزاع می‌شوند را بررسی و شناسایی کنند و راه‌هایی برای حل آن‌ها بیابند و همچنین راهکارهای احتمالی را که زوجین جهت کاهش نزاع‌هایشان تاکنون به کار برده‌اند را شناسایی و مجدداً مورد استفاده قرار دهند تا آثار سودمند این روش‌ها را در حل مشکلات خویش ببینند و وقتی زوجین متوجه شوند که با توجه به ظرفیت‌ها و توانایی‌های بالقوه موجود در درون خود، می‌توانند مشکلات خویش را حل نمایند به این توانایی دست می‌یابند که در آینده نیز در برخورد با مشکلات زندگی به جای نزاع و درگیری، به قابلیت‌های خود فکر

در جدول ۵ بررسی اثر متغیر آزمایشی بر هر یک از زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده، نشان داد که پس از کنترل اثر پیش آزمون، تاثیر آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر تمام زیر مقیاس‌ها یعنی حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتار ($P < 0.001$) مورد تأیید قرار گرفت. لذا آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت با ۹۹ درصد اطمینان بر تمام زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده تاثیرگذار بوده است.

بحث

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر عملکرد خانواده متقاضیان طلاق بود. نتایج پژوهش حاضر نشان دهنده تاثیر مثبت آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر عملکرد خانواده متقاضیان طلاق بود. همچنین در این پژوهش نتایج، نشانگر اثربخشی آموزش زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت بر مقیاس‌های حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتار در متقاضیان طلاق بود که با یافته‌های غلامزاده و همکاران [۱۷]، روان و دریر [۱۸]، تکینز، کریستسن، سوییر، داس و سام [۱۹] و هانسون و لند بلند [۲۰] همسو است.

همین موضوعات را به همسر خویش فرافکنی می‌کنند که در نتیجه این فرافکنی همسر یا همانندسازی متقابل می‌کند یا نزاع و درگیری شروع می‌شود که در هر دو صورت، نتیجه کار به ضرر زندگی مشترک می‌گردد ولی وقتی زوجین به این بینش برسند که نزاع آن‌ها ریشه در روابط گذشته والدینشان و فرافکنی خویش قرار دارد، تصمیم می‌گیرند که در مقابل این عوامل ناهشیار که موجب نزاع گردیده، ایستادگی نموده و با فرافکنی رفتارهای مثبت و همانندسازی متقابل مثبت موجب تقویت همراهی عاطفی گردند که این افزایش صمیمیت و همراهی عاطفی زن و شوهر، حساسیت آن‌ها را نسبت به هم بالا می‌برد و در نتیجه باعث می‌شود آمیزش عاطفی شان نیز بالا رود [۱۶].

در تبیین نتایج به دست آمده در مورد زیر مقیاس کنترل رفتار این فرضیه مطرح می‌شود که زوجین می‌توانند با رفتار و افکار مثبت و مشارکت دادن دیگری در افکار و احساسات خود می‌توانند برای کنترل خود و همسرشان قدم‌های مؤثری بردارند [۱۸] و اینکه زوجین در طول مداخلات زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت به نقش مثلث تمرکز و مثلث تعارض در شروع، ادامه و تکرار چند باره نزاع و درگیری زندگی زناشویی‌شان بینش و آگاهی پیدا می‌کنند و در نهایت به کسب مهارت‌های لازم جهت کنترل رفتار خویش و تشویق و تقویت رفتارهای کنترلی همسر خویش اقدام می‌کنند تا بدین ترتیب با کنترل رفتار خویش و همسر نزاع و درگیری را کاهش دهند [۱۶].

در تبیین نتایج به دست آمده در مورد عملکرد کلی خانواده این نظریه مطرح می‌شود که با توجه به اینکه زوجین قبل از شروع مداخلات زوج درمانی روابط موضوعی کوتاه مدت، آگاهی و اطلاعاتی در مورد تاثیرات خانواده اصلی بر روابط زناشویی شان نداشته و منشاء درگیری‌های تکراری خویش را نمی‌دانند و مرتباً دچار نزاع و درگیری می‌شوند ولی وقتی به این بینش دست پیدا می‌کنند که انسان‌ها علاوه بر جنبه هشیاری، یک ناهشیاری هم دارند که بر زندگی‌شان تاثیر گذار هست و اینکه زندگی زناشویی شان متأثر از مثلث تمرکز و تعارض و روابط والدین هر زوج هست که بصورت ناهشیارانه بر روابط کنونی‌شان اثر می‌گذارد و نقش هر زوج در شروع نزاع و تاثیرات این نزاع بر روابط زناشویی شان تا چه حد است و چگونه می‌توانند از نزاع و درگیری بپرهیزند و موفق به کاهش نزاع و بهبود عملکرد خانوادگی خویش شوند [۱۶].

نتیجه‌گیری

این پژوهش تلویحات نظری و کاربردهای عملی چندی به دنبال دارد. از تلویحات نظری آن می‌توان به تاثیر بینش و تغییر نگرش و آگاهی به نقش ناهشیارانه والدین در ایجاد و ادامه نزاع زوجین اشاره نمود که احتمال رفتارهای ناسازگارانه را پایین می‌آورد. به علاوه این نتایج بر ضرورت همکاری بیشتر قوه قضائیه با سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران جهت بهره

کرده و راه‌حلی برای مشکلات خویش بیابند. نتایج بدست آمده در زیر مقیاس ارتباط این گونه تبیین می‌شود که چون در طول مداخلات درمانی مثلث تمرکز زوجین مورد بررسی قرار گرفت یعنی ژنوگرام خانواده اصلی هر زوج ترسیم گردید و هر فرد ویژگی‌های هر یک از والدین خود را مشخص نمودند و ویژگی‌هایی را که هر یک از زوجین از خانواده اصلی خود به زندگی زناشویی‌شان آورده بودند مورد بررسی قرار دادند، این نکته بر زوجین آشکار شد که نحوه ارتباطشان در زندگی زناشویی، ریشه در نحوه ارتباط والدینشان دارد که بصورت ناهشیارانه در روابط آن‌ها تاثیر می‌گذارد و برای حل مشکلات این حوزه باید هر زوج رابطه خود را با هر یک از والدین خویش مشخص نماید و وقتی زوجین متوجه شوند که ارتباط زناشویی‌شان تحت تاثیر عوامل ناهشیارانه دوران کودکی شان است به این بینش می‌رسند که در روابط کنونی شان احساسات و عواطف مربوط به والدین خویش را کنترل کرده و وارد روابطشان نکنند و تکنیک‌هایی در مورد بهبود و تقویت رابطه شان یاد گرفته تا منجر به کاهش مشکلات ارتباطی شان شود [۱۶].

در خصوص تبیین زیر مقیاس نقش‌ها می‌توان گفت که نقش در خانواده، به مجموعه‌ای از وظایف اطلاق می‌شود که اعضای خانواده از یک عضو انتظار دارند، مشخص کردن نقش فرد و انجام بهتر آن از طریق بحث و مذاکره به وجود می‌آید و وجود مهارت‌های ارتباطی به همسران کمک کرده تا این هدف‌گذاری و ایفای نقش‌ها را به نحو مؤثری انجام دهند [۴] و در این پژوهش با توجه به گام اول و دوم نظریه روابط موضوعی کوتاه مدت [۱۶]، زوجین به نقش خود در شروع نزاع‌ها و به احساسات همدیگر در مورد نزاع آگاهی پیدا می‌کنند و با توجه به اینکه در طول جلسات به موضع و نقش خود در نزاع و درگیری پی می‌برند و هر نوع برخورد کلامی و غیر کلامی را که بصورت ناهشیارانه به فرآیند زندگی زناشویی‌شان وارد کرده و به همسر خویش فرافکنی کرده بودند مورد بررسی قرار می‌دهند و به این ترتیب متوجه نقش خویش در شروع و ادامه نزاع و حتی تکرار چندباره نزاع گردیده و سعی می‌کنند با کار کردن روی تکالیف و وظایف خویش جهت کاهش نزاع و درگیری اقدام نمایند و هر زوجی بر نقش خویش در تشکیل یک خانواده آرامش بخش و بدون نزاع پی می‌برند.

در تبیین نتایج بدست آمده در مورد خرده مقیاس‌های همراهی عاطفی و آمیزش عاطفی باید بر گام سوم نظریه روابط موضوعی کوتاه مدت یعنی مثلث تعارض اشاره کرد که در این گام به هر زوج آموزش داده شد که مکانیسم‌های دفاعی و اضطراب و احساسات درونی خویش را شناسایی کرده و هر آنچه را که به همسر خویش فرافکنی کرده و همسر مقابل نیز با آن موضوعات فرافکنی شده همانندسازی متقابل کرده است را مشخص کنند به این ترتیب زوجین متوجه می‌شوند که در یک همراهی عاطفی منفی قرار گرفته‌اند یعنی زوجین متوجه می‌شوند که روابط والدین شان بصورت ناهشیارانه بر روابط آن‌ها تاثیر گذاشته و آن‌ها نیز

محدودیت‌ها، اجرای پیش‌آزمون‌ها در میان زوجین متقاضی طلاق بود که به دلیل تحت استرس بودن آن‌ها و تنش‌هایی که با آن‌ها مواجه بودند، جلب رضایت برخی از آن‌ها برای تکمیل پرسشنامه‌ها گاهی مواقع دشوار و با مشکلاتی همراه بود. به پژوهشگران آتی علاقمند به پژوهش در این حوزه پیشنهاد می‌شود اثربخشی این رویکرد را در مورد زوجینی که دارای مشکلات خانوادگی هستند ولی متقاضی طلاق نیستند بررسی نمایند.

تشکر و قدردانی: در نهایت بر خود لازم میدانیم از تمام زوجین و دوستان و همکارانی که ما را در اجرای این پژوهش یاری نمودند تقدیر و تشکر نماییم.

منابع

1. Franklin N. Reacting out in family therapy. New York: Guilford Press; 2000.
2. Karamati H, Moradi A, Kaveh M. Comparison of psychological aspects of family functioning and control children. J Educ Innov. 2006;4:56-75. [Persian]
3. Whittaker A. Multidimensional family functioning. Couns Psychol. 2001;48(4):420-7.
4. Dickstein S. Family mealtime functioning, maternal depression and early child hood outcomes. J Fam Psychol. 2007;12: 23-40.
5. DePaul N. Healthy family functioning relationship advice and relationship tips. J Couns Relationships. 2006; ;15(2):382-680.
6. Edlati A. Perception of women towards family values and their marital satisfaction. J Am Sci. 2010;6(4):132-7.
7. Gattman J. Why marriages succeed or fail. New York: Simon and Schuster; 1994.
8. Kian-nia M. Woman today, the man yesterday (An analysis of marital disorder). Tehran: Zehnaviz; 2007.[Persian]
9. Frootan S. Prevalence of sexual dysfunction in divorce referred to family court complex. J Scholar 2009;16:37-42. [Persian]
10. Stadter M. Object relations brief therapy: The therapeutic relationship in short-term work: Jason Aronson; 2000.
11. Framo J. Family of origin as a therapeutic resource for adults in marital and family therapy. New York: Brunner/Mazel; 1990.
12. Goldenberg H, Goldenberg I. Family Therapy:

مندی از متخصصین امر در کاهش میزان طلاق و آثار زیان بار آن و همچنین اجباری نمودن مشاوره قبل از ازدواج و قبل از طلاق تاکید دارد. البته این پژوهش با محدودیت‌های خاصی نیز روبه رو بود. برای مثال، محدودیت در تعمیم یافته‌ها به تمام زوج‌های متقاضی طلاق کشور می‌باشد چون نمونه این پژوهش را افرادی تشکیل می‌دادند که: زن یا شوهری که دارای تحصیلات حداقل پنجم ابتدایی باشد، در دادگاه پرونده طلاق داشته باشند، در طول مداخلات زوج درمانی در یک محیط زندگی کنند و مایل به همکاری جهت دریافت مداخله زوج درمانی باشند بنابراین یافته‌های این پژوهش را در بهترین حالت می‌توان برای جامعه زوج‌هایی تعمیم داد که دارای شرایط فوق باشند. یکی دیگر از

- An overview. 7th ed: Cengage Learning; 2000.
13. Epstein N. Family assessment device. J Marital Fam Ther. 1983; 9:171 -80.
14. Farzanekho M YmA, Mowlavi H. Effect of general family function on identity status of students. J Behav Sci. 2009; 2(3):135-42. [Persian]
15. Javid N. The effectiveness of training of emotion management strategies According to emotional focused couples therapy (EFT) to increase couples sexual satisfaction and improve family function and couples communication patterns [Dissertation] Tehran: University of Science & Culture; 2012. [Persian]
16. Donovan J. Short- term object relations couple therapy the five-step model. 1 ed: Routledge; 2003.
17. Gholamzade M. Effectiveness of communication skills training on emotional companionship Couples Communication. J Thought Behav. 2009 11:35-44.[Persian]
18. Ronnan G. Violent couples coping and communication skills. J Fam Violence. 2004; 19:131-42.
19. Atkins D. Improving relationship: Mechanisms of change in couple therapy. J Couns Clin Psychol. 2005;73:624-33.
20. Hannson K. Couple therapy effectiveness of treatment and long-term follow up. J Fam Ther. 2011;28:136-52.
21. Yalcin MB, Karahan F. The effect of couple communication program on passive conflicted among married couples. Department of educational sciences, 2009.